

Ключевые слова: Бай Хуа, «туманная поэзия», духовная «инаковость», смысл, многозначность, образность, патриотизм, традиционность, национальность.

Tyshchuk Olena, A postgraduate student of the first year of studies
Kyiv National Taras Shevchenko University Institute of Philology

NOTIONAL AMBIGUITY OF “MISTY POETRY” OF CHINESE POET BAI HUA

The article is devoted to the notional ambiguity of «misty poetry» of Chinese poet Bai Hua, the features of Chinese poetry in the 80s of the twentieth century are considered, studied postulates of “misty poetry” and the main idea of this assignment, analyzed poems of Bai Hua, highlighted the main images and interpreted their notional ambiguity.

Keywords: Bai Hua, “misty poetry”, spiritual “otherness”, meaning, ambiguity, image, patriotism, tradition, ethnic.

УДК 821.161.2-94.09 «17»

Фута О.З., асп.,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, м. Київ

НЕДОСЛІДЖЕНА МЕМУАРНА ПРОЗА УКРАЇНИ XVIII СТ.: “ЩОДЕННИК” ЯКОВА МАРКОВИЧА (1717-1767)

В даній роботі досліджено один з найяскравіших зразків української мемуарної прози XVIII ст. – «Щоденник» Якова Марковича (1717-1767) та проаналізовано його особливості.

Ключові слова: щоденник (діаріуш), мемуарна проза, типологія, тематика, художні засоби.

Одним з найяскравіших прикладів малодослідженої мемуарної прози XVIII ст. є «Щоденник» («Діаріуш») Якова Марковича. Яків Маркович вів «Щоденник» 50 років: розпочав писати ще при Петрі I – в 1716 році, а закінчив при Катерині II – в 1767 р. Приводом до ведення «Щоденника» послужили хронологічні нотатки про історичні події, писані його тестем – Павлом Полуботком – які охоплювали 1452-1715рр. Яків Маркович спочатку їх

продовжив, а з 1723 почав вести свій щоденник, назвавши його «Домашній протокол».

Частковим дослідженням цього твору займалися здебільшого історики, зокрема О. Лазаревський, В. Модзалевський, І.Каганов, О.Апанович, О.Струкевич. В. Горобець уклав картотеку рукопису «Щоденника» Я.Марковича [1, С. 104 – 106], що зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. Це пояснюється тим, що цей «Діаріуш» уперше було надруковано у 1859 році в 2 частинах його онуком – О. Марковичем. Але це видання було неповним. У 1893-97 рр. О.Лазаревський видав друком 3 томи щоденника у «Київській старовині». Проте й тут було пропущено деякі виписки з газет, вірші, рецепти. Лише у 1913р. археографічна комісія НТ ім. Т. Шевченка в XXII томі «Джерел до Історії України-Русі» детально надрукувала IV том щоденника, зберігши текст у авторській редакції. Незважаючи на дослідження істориків, тексти щоденника залишали поза увагою літературознавців. Саме тому вивчення художньо-стилістичних моделей щоденникових записів, зокрема й «Діаріуша» Якова Марковича є актуальним.

Яків Маркович народився в м. Прилуках 1696 р. Належав він до одного з найбагатших родів козацько-єврейського походження. Дід Марковича, вихрещений єврей Марко Аврамович займався орендами, торгував і нажив великі капітали, а згодом поріднився з багатою козацькою старшиною України. Одна із його дочок, Настя Міклашевська, після смерті чоловіка – стародубського полковника Міклашевського – вийшла заміж за гетьмана Івана Скоропадського. Сам Яків Маркович був лубенським полковником, пізніше – генеральним підскарбієм; його тесть – Павло Полуботок – чернігівським полковником, пізніше – наказним гетьманом.

Як і всі представники козацької старшини, Яків Маркович навчався в Києво-Могилянській академії і був улюбленим учнем Феофана Прокоповича, тоді ще ректора цього закладу. Феофан Прокопович вважав, що в подальшому Якова чекає блискуча духовна кар'єра, але того вабили світські чини і багатства.

У 18 років за бажанням своєї тітки, гетьманші Скоропадської, Яків одружився з дочкою Павла Полуботка. Після її смерті Яків побрався вдруге з простою вдовою Марією Прохорівною, яка прославилася безкорисливістю, гуманізмом, допомогою хворим.

Яків Маркович був одним із найосвіченіших представників козацької інтелігенції свого часу. Він знав єврейську, латинську, польську, німецьку мови, у середньому віці почав вивчати французьку. Він займався філософією, богослов'ям, медициною, писав композиції на теми проповідей зі «слів»

Іоанна Златоуста та ін. отців церкви, перекладав із латини, залишив «Генеалогічні замітки», зібрав величезну бібліотеку (уже в 1725 р. у Якова Марковича було зібрано «богословських 21, філософських 12, історических 10, медических 5, протчих 8, и того всѣх 56, а з Глухова привезлем 32, и того тут всѣх 345» [2,210]). З цього приводу І. Я. Каганов зауважує: «Якщо придивитися до тематики книг, що читав Яків Маркович у кінці 20-х років, то виявиться, що вона відображає ті значні культурні зрушення, які все ясніше намічалися до середини XVIII століття [5,116].

Дружба Марковича з Прокоповичем була тривалою і, як зазначається в журналі «Современник» (за 1860 р.), у спадкоємців Марковича збереглося його листування з Феофаном, яке згодом зникла через нещасний випадок [6,56], отож у «Київській Старовині» за 1882 р. було надруковано лише листи Феофана Прокоповича до Якова Марковича.

За викликом Петра I у серпні 1716 р. в Петербург для посвячення в сан єпископа псковського Феофан проїжджав через Глухів та хотів побачитися з Яковом, але не застав його вдома.

Із молодих літ і до старості Яків Маркович служив батьківщині та часто виконував важливі доручення. Державні службові справи він детально фіксував у своїх щоденникових записках. Приналежність Якова Марковича до вищої правлячої старшини відкривала йому доступ до різноманітної інформації. Він був ознайомлений з державними, урядовими та іншими документами. Службові події Яків Маркович описував із меншими подробицями, ніж господарські, але постійно занотовував відомості про воєнне управління: кого поставили в осавули, сотники, обозні, які вийшли нові укази та розпорядження, коли й куди призначені походи, скільки було наказано заготовляти провіанту і т.д. Наведемо приклад тексту, що характеризує стиль “Щоденника” Марковича: « Правителѣ малороссійскіє, Павел Полуботок, полковник чернѣговскій и наказній гетман, з старшиною генеральною, послали к государю, в Москву, прошеніє своє о избраніи нового гетмана на мѣсто покойного Скоропадского, через нарочных посланников Грабянку, суддю гадяцкого, Войцеховича, седневского, Холодовича, воронѣжского, и добронѣзского, перееславского, сотников, и Гамалѣю Стефана, бунчукового товарища» [2, 12].

Через недостатній розвиток суспільної свободи та особистої незалежності Яків Маркович утримується від будь-яких оцінок зазначених в щоденникових записах подій та фактів, він байдуже пише про переміни у владі, яких було багато за його життя (розпочав писати щоденник при Скоропадському, закінчив при Румянцеві).

Маркович нотує всі найменші подробиці свого господарства: кількість волів, овець, кількість горілки та ціни, за якими її продавав, тощо. Яків

Маркович займався різноманітною діяльністю заради збільшення прибутковості свого господарства: розводив на продаж коней, волів, корів, свиней, птицю, плекав сади, виноградники, сів тютюн, займався бджільництвом. У 1745р. у Я.Марковича нараховувалося 827 вуликів [2,226].

Крім того, Я.Маркович фіксує відомості про торгові відносини. Він постачав коней, корів, вовну, мед, птицю, горілку, тютюн у Москву, Петербург, Астрахань, Крим, Польщу, у Західну Європу – волів. Із Петербурга і Москви Яків Маркович імпортував залізо, мідь, хутро, сукно, цитрусові, чай, каву; із Криму – рибу, сіль, які перерозподіляв по місцевих ринках. Лише у січні 1730 р. Маркович надіслав до Москви 390 гусей, 214 качок, 206 курей, 46 індиків [3;340]. У “Щоденнику” подано детальні відомості про грошові одиниці та ціни свого часу. Так, 3 січня 1724 р. знаходимо такий запис: «У Кошелева з п. Миклашевским був и торг учинил ведлуг крестьянина его, за 50 рублей» [2, 60]. «Купилем меду вѣдерок 7, по 8 зол. и 3 шага; купилем мѣди камень за 49 золотих». [2,17]

Із 1729 р. у своєму «Щоденнику» Яків Маркович веде детальні щоденні спостереження за погодою. Ці дані мають велику цінність для вивчення історії української метеорології.

У своєму «Щоденнику» Яків Маркович виступає живописцем життя та звичаїв ХІІІ ст., акцентуючи увагу на домашньому побуті, весіллях, похоронах, святах, рецептах. Зустрічається і екзотика: «Дочерѣ моеї Настуѣ, заховавшой уже тому дней з десяток на горло, сатарпласма прикладана: гнѣздо ластовине, корень фіялкової и кал собачій варили в молоцѣ и тим горло обкладали, з совѣту Полторацкого» [2,163]. Він не забуває про тих, хто надіслав йому хустку з приводу заручин чи весілля, хто – родинний узвар. Та все ж від цих картин віє лаконічністю й сухістю.

Яків Маркович розповідає про різні урочистості і церемонії, зустріч гетьмана, про заходи, пов’язані з коронацією імператриці Єлизавети Петрівни (1741-1742рр.). За браком інших розваг дуже часто давалися бенкети, і Маркович не відмовлявся від них до самої старості – всі подробиці їх перебігу він занотовує у «Щоденнику».

Записи, що датуються 1735-39рр. (Кримська війна), відображають колоніальну політику Росії щодо України. Яків Маркович фіксує дані про мобілізацію козаків, селян, кількість зібраних у них волів, возів, коней, провіанту. Так, 1723 р. в похід було вислано 10 тис. козаків для ремонту кріпості, 1724 в похід відправились 6500 козаків. «Там же в листѣ и тоє предложено, жебы козаков, нехогѣвших в Ладокгу ити, нублѣчно карать для постраху протчи» [2,25]. «Там же и о утѣкачах з ладожского походу написано, жебы, в колодки забивши, до обозу оних отсилать» [2,27].

Згадується в «Щоденнику» про прорубування, за вимогою Румянцева, льоду на Дніпрі, щоб перешкодити татарським ордам перейти через річку, що, на нашу думку, було безглуздом. Лід швидко замерзав, і зусилля величезної кількості українських селян виявлялися марними.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що Яків Маркович писав “Щоденник” тільки для себе, тому щоденні нотатки короткі, уривчасті, наповнені незначними фактами і лише зрідка у них йдеться про вагомі суспільно-політичні події. Отже, “Щоденник” Якова Марковича містить у собі багато прецікавих фактів, які допомагають реконструювати життя української шляхти XVIII – початку XIX ст. “Таким чином, головне значення щоденника Марковича полягає в тому, що він змалював нам щоденне, буденне життя українського пана минулого століття (18 ст.), який, будучи вільним від громадських обов’язків, проводив трудове життя в турботах про збільшення своїх достатків, а відпочинок – в випивці” – підсумовує О.К.Струкевич [7;15].

ЛІТЕРАТУРА

1. Горобець В.Й. Діаріуші – визначні пам’ятки української писемності 18 століття /В.Й. Горобець // Історичні джерела та їх використання.–1972.– Вип.7. – С.102–114.
2. Дневник генерального подскарбия (1717 – 1725 гг.). Издание «Киевской Старины» под редакцией Ал.Лазаревского. – 1893. – Ч.1.
3. Дневные записки малороссийского подскарбия генерального Якова Марковича. – М.: Изд. А. Марковича. – 1859. – 2 ч.
4. Дневник Якова Марковича.(1735-1740) [Т. 4]. – Джерела до історії України-Русі /Видав В. Модзалевський / Київ-Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 1913.
5. Каганов И. Я. Маркович и его «Дневник» как материал для истории просветительства на Украине в 18 в. / И. Я. Каганов // Проблемы русского просвещения в литературе 18 в. – Л., 1961.
6. Петров Н. Интимная переписка Феофана Прокоповича з Яковом Марковичем // Киевская Старина. – 1882. – Т. 2. – Июнь. – С. 498 – 508.
7. Струкевич О.К. Генеральний підскарбій Яків Маркович./ О.К. Струкевич // Український Історичний журнал. – 1997. – №5. – С. 87-95.

Фута О.З., асп.,
Институт литературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины, г. Киев

**НЕИССЛЕДОВАННАЯ МЕМУАРНАЯ ПРОЗА УКРАИНЫ XVIII СТ.:
“ДНЕВНИК” ЯКОВА МАРКОВИЧА (1717-1767)**

В данной работе исследован один из самых ярких образцов Украинской мемуарной прозы XVIII в. – «Дневник» Якова Марковича (1717-1767) и проанализированы его особенности.

Ключевые слова: *дневник (диариуш), мемуарная проза, типология, тематика, художественные методы.*

Фута О.З., асп.,
Институт літератури НАН України, м. Київ

**НЕДОСЛІДЖЕНА МЕМУАРНА ПРОЗА УКРАЇНИ XVIII СТ.:
“ЩОДЕННИК” ЯКОВА МАРКОВИЧА (1717-1767)**

In this paper, one of the best examples of Ukrainian prose memoir XVIII century «Diary» by Yakov Markovich (1717-1767) is investigated and its features are analyzed.

Keywords: *diary (diariush), prose memoir, types, topics, artistic means.*

УДК 81 (091)(438) “04/1

Хайдер Т., к.філол.н., доц.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ТИПИ ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ В ТВОРАХ
Е. РЕДЛІНСЬКОГО**

Стаття присвячена аналізу способам часопросторової організації творів відомого сучасного польського автора Едварда Редлінського. Увагу зосереджено на окремих хронотопних моделях та їхніх характеристиках.

Ключові слова: *художній простір, хронотоп, топос.*